

המכובדים כשהולך בדרך ואינו יוצא כמה שקרא מבעוד יום^ט אע"פ שבהבדלה יוצא ידי חובתו^ז ואינו צריך לחזור ולהבדיל אף אם יודמן לו כוס בדרך.

ואם הוא רוצה יכול להתפלל תפלת י"ח בלבדה מבעוד יום בלא קריאת שמע וברכותיה וכשתחשך לו בדרך יקרא קריאת שמע בברכותיה ואף שאינו סומך גאולה לתפלה אין לחוש הואיל ומתכוין לדבר מצות^ח:

ג. יש אומרים שאף שהכמים התירו לאדם לעשות כן מוב לאדם ליהדר שלא יעשה כן מפני שהוא דבר התמוה לרבים^ט:

ד. (היו) נוהגים לומר והוא רחום וברכו במשך גדול ובאריכות נועם כדי להוסיף מחול על הקדש^י:

רצד דין הבדלה בתפלה ובו ז' סעיפים:

א. כשתקנו אנשי כנסת הגדולה לישראל נוסח הברכות ותפלות וקידושים והבדלות תקנו הבדלה בתפלה^א בלבדה ולא על הכוס לפי ששעלו מן הגולה היו החוקים^ב בעניות ולא היה ספק ביד כולם לקנות יין להבדלה.

ותקנוהו בברכת חזון הדעת^ג מפני שההבדלה שאדם יודע להבדיל בין קדש לחול חכמה היא לו לפיכך קבעוהו בברכת חכמה^ד ועוד מפני שאסור להבוע צרכיו במוצאי שבת קודם הבדלה כמו שאסור בשבת עצמו^ה לפיכך קבעוהו קודם שאלת צרכיו שבברכות אמצעיות^ו:

ב. ואח"כ כשהעשירו ישראל קבעוהו חכמים על הכוס וכשהורו והעניו חזרו חכמים וקבעוהו בתפלה^ז וכדי שלא יהא ההבדלה מוטלתת הדיר^ח ע"י עושר ועוניו מתפלה לכוס ומכוס לתפלה התקינו חכמים שלעולם צריך כל אדם המבדיל בתפלה להבדיל גם על הכוס^ט אם יוכל למצוא.

וצריך לחזר אחריו בדרך שמוחזרים על שאר כל מצות שהן חובת הגוף^י אלא אם כן אי אפשר לו למצוא^{יא} אזי יוצא ידי חובתו בהבדלה שבתפלה^{יב} ורשאי לאכול אם אינו

טז וכו' לעיל סי' רכז ס"ב. ונתבאר בק"א ס"ק א. וראה לקמן סי' תפ"ג מוס"ב.

יז מניד משנה פכ"ט ה"א בדעת הרמב"ם, ובשם קצת מן הגאונים. ומן האחרונים. רשב"א ברכות כו, ב. ודבא בב"י סוף ה"ט.

יח ובינו יונה ברכות כו, א ד"ה רב צ"ל. רא"ש שם פ"ד סי' ו. מור ומו"א סק"ה. וכו' לעיל סי' רכז ס"ב.

יט רש"ל בתורתו לאור. ב"ח סוף ה"ט. מ"א סק"ה. כ. אור ירוק ה"ל מוצ"ש ס"ח פ"ג, בשם רבי אלעזר בעל הריקת ובשם סדר רב עמרם גאון. רמ"א ס"ג. וראה לקמן סי' רצ"ה ס"א.

סימן רצד

א. ר' יוחנן ברכות ל"ג, א.
 ב. רש"י שם ד"ה בתהלה.
 ג. חז"ק במשנה ברכות שם. מור וש"ע ס"א.
 ד. ר' יוסף בברכות שם ורש"י שם ד"ה מתוך. מור סי' קס"ג. לכו"ש (שם וכאן). וראה לעיל סי' קס"ג.
 ה. ירושלמי ברכות פ"ה סוף ה"ב. שו"ת הרשב"א ח"א סי' תשל"ט. מ"א סק"א. וכו' לקמן סי' רצ"ג ס"א.
 ו. ראה לעיל סי' קפ"ח ורש"י. וראה לעיל סי' רכ"ב. העם שאין אומרים ברכות אמצעיות בשבת. וראה מ"מ תענינים.
 ז. ראה ס' המנהגים – חב"ד ע' 35: אחר אתה חונן – אתה חוננתנו. וראה שער הכוול פ"ט אות יג. כדי השלחן סי' צ"ג ס"ד. ד. ואח"כ הנוג, בתוספת וא"ו (כדלקמן סוף סי' יז). וכו' בסידור.
 ז. ר' יוחנן ברכות ש"ב.
 ח. רשב"א ברכות שם ד"ה ומה תפלה. ר"ן פמחים (כב, א) מורה"י מ"י שלא הבדיל, בשם הרמב"ן בתורת האדם.
 ט. ברכות שם. מור וש"ע ס"א.
 י. ראה לעיל סי' קפ"ח ורש"י. וראה מ"מ תענינים.
 יא. רשב"א ברכות שם.
 יב. משמעות הרשב"א שם. רא"ש פמחים פ"י ס"ג. מ"א סי' רצ"ג סק"ג. לקמן סי' רצ"ג ס"ב.

הלכות שבת רצד

שיא

מצפה שיהיה לו כוס למחר כיום ראשון¹ אף שמצפה שיהיה לו אח"כ אין צריך להתענות עד שיבריל על הכוס אלא ראשי לאכול מיד שכבר יצא ידי חובתו בהברלה שבתפלה (ואם מצפה שיהיה לו למחר כיום יתבאר בס"ד רצ"ו²).

ואין צריך לומר שהמבריל על הכוס קודם שהתפלל עריכות שצריך להזכיר ההברלה בתפלה³ שהרי עיקר תקנת ההברלה (יהיה בתפלה) שתקנו אנשי כנסת הגדולה כשעלו מן הגולה היתה להזכירה בתפלה⁴ וכן מי ששכח או נאנס ולא התפלל עריכות במוצאי שבת ומתפלל שחרית שתים⁵ צריך להזכיר הברלה⁶ בתפלה שניה שהיא לתשלומין⁷ אע"פ שכבר הבריל על הכוס כלילה לפי שההברלה שבתפלה היא עיקר התקנה⁸:

ג. אם טעה ולא הזכיר הברלה בחוגן הדעת מושלים תפלתו ולא יחזור בשביל ההברלה הואיל וצריך עדיין לאמרה על הכוס⁹ ויהיה יוצא ידי חובתו רק שיוחר מלעשות שום מלאכה קודם שיבריל על הכוס או יאמר אחר תפלה המבריל בין קודש לחול¹⁰ בלא ברכה ויעשה מלאכה כמו שיתבאר בס"ד רצ"ט¹¹.

ואם שכח¹² (ועשה מלאכה¹³ באיסור או) טעם מאומה קודם שיבריל על הכוס צריך לחזור ולהתפלל ולהבריל בתפלה וגם על הכוס שאינו יוצא בהברלה שעל הכוס בלכרה הואיל ואינה בחוגן שמעם (או עשה מלאכה) קודם לה:

ד. אם טעה ולא הזכיר הברלה בתפלה ואין לו כוס כלילה¹⁴ וסבור שאף למחר לא יהיה לו¹⁵ צריך לחזור ולהתפלל מיד ולהזכיר הברלה בתפלה אע"פ שמצפה שיהיה לו אח"כ מכל מקום מן הסתם אין דעתו להתענות כל כך¹⁶ ואם יטעום מאומה אינו יוצא בהברלה שעל הכוס בלכרה כמו שנתבאר (בס"ג):

ה. כמה דברים אמורים כשנוכר אחר סיום תפלתו ואז צריך לחזור לראש התפלה אם כבר עקר רגליו או שכבר סיים התחנונים שרגיל לומר לאחר תפלתו כמו שנתבאר בסיומן ק"ז¹⁷ או אפילו אם נזכר באמצע תפלתו אלא שכבר סיים ברכת שומע תפלה ואז צריך לחזור לראש ברכת אתה חונן¹⁸ אבל אם נזכר קודם שסיים ברכת שומע תפלה יאמרנה בשומע תפלה¹⁹ כמו מי ששכח שאלה בברכת השנים שאומרה בשומע תפלה²⁰.

פד רב ששת שם, לפירוש הרא"ש שם פ"ד סי' י"ד, ורבינו יונה שם ר"ה טעה. מור וש"ע שם.
כה חרשי הרשב"א שם ר"ה טעה. אלה רבה ס"ק ה.
והא לקמן סי' רצט ס"ח.
כו בה"ג הל' קדוש והברלה (ד, ג). רבינו יונה שם (כ, א) ר"ה וכתב בה"ג. רא"ש שם פ"ד סי' מג. מור וש"ע פ"ב.
כז רבינו יונה ורא"ש שם. מור וש"ע שם.
כח ראה אלה וזאת סק"ג. לקמן סי' י.
כט טעף ה.
ל ראה תהלה לזכר סק"ו.
לא רמב"ם פ"י מנה"ל תפלה הו"ד לגירסת המור. כל בו רס"י מא משם רבינו נתן. הגהות מגדלים אות א בשם בדר"ש (הלכות ונמתינו רבי שלום מגוישטט סי' קמא) נמתינו"ל.
לב כדלעיל סי' קז שם.

יג כדלקמן סי' רנו ס"ב וש"נ. וראה שם ק"א טוף ס"ק א, ורד"ק ע"ד הצות הוי"ב.
יד טעף יב.
טו רב נתמן בר יצחק ברבות שם. מור ולמש ס"ב. מ"א ס"ק א.
טז רב נתמן בר יצחק שם. רא"ש שם פ"ה ס"ד. מ"א שם.
יז כדלעיל סי' קח ס"ג.
יח מ"א שם.
יט תוספת שבת סק"א. וראה לעיל סי' קח ס"א.
כ כ"א שם.
כא בריינא ברבות לג, א. מור וש"ע ס"א. וראה גם לעיל סי' קח סמ"ו.
כב מ"א סק"ב.
כג טעף טו.

ואף שיש אומרים¹² שאינה דומה לשאלה שהיא תפלה ובקשה ויש לה ענין בברכת שומע תפלה שהיא ג"כ תפלה ובקשה משא"כ הברלה אין לה ענין כלל לשומע תפלה ודבריהם עיקר ולכן מו' שיש לו כוס או שמצפה שיהיה לו כוס למחר אף שזוכר קודם שומע תפילה לא יאמרנה בשומע תפילה מכל מקום מו' שאינו מצפה כלל לכוס למחר ויצטרך לחזור ולהתפלל יש לו לסמוך על סברא ראשונה לאמרנה בשומע תפילה ולא לחזור לברכת אתה חונן¹³ שלא ליכנס לספק ברכות שאינם צריכים:

ז תשעה באב שחל להיות באחד בשבת אם טעה ולא הזכיר הברלה בתפלה ערבית אין צריך לחזור ואף אם נזכר קודם שומע תפילה אל יאמרנה בשומע תפילה הואיל ויאמרנה עדיין על הכוס כמוצאי ט' באב ויהיה יוצא ידי הובתו שהרי לא ישעום מאומה קודם מוצאי ט' באב¹⁴:

ז בכל מקום שאין צריך לחזור בשביל ששכח להזכיר הברלה אף אם נזכר מיד שהזכיר השם¹⁵ שבסוים ברכת אתה חונן או מיד שסוים ברכה זו אע"פ שלא פתח עדיין בכרכה שלאחריה לא יחזור לראש ברכת אתה חונן¹⁶ אף אם רוצה להחמיר על עצמו שאסור לכרך ברכה שאינה צריכה¹⁷ ואף אם רוצה לומר אתה חוננתנו בלא התיימה אינו ראוי משום הפסק בתפלה¹⁸ וכן הדין בכל מקום שזוכר בתוך התפלה.

אבל אם סוים תפלתו ורוצה לחזור ולהתפלל מראש התפלה¹⁹ בתורת נדבה²⁰ הרשות בידו וע"ד שנתבאר בס"ק²¹.

ואם נזכר קודם שהזכיר השם²² שבסוים ברכת אתה חונן ויתחיל מיד אתה חוננתנו ויגמור משם על הסדר וחנונו מאתך וכו' בא"י וכו':

רצ"ה הברלה שעושה ש"ן וכו' ה' סעיפים:

א נזהגים לומר ויהי נועם²³ לפי שהוא מזמור של ברכה שבו בירך משה את ישראל בשעה שסיימו מלאכת המשכן²⁴ ונזהגים לכפול פסוק אורך ימים וגו' שעל ידי כך נשלם השם היוצא ממנו²⁵.

ונזהגין לומר סדר קדושה²⁶ ומתחילין ואתה קדוש ולא ובא לציון גואל לפי שאין גאולה בלילה²⁷.

וכל זה האריכות שמאריכין אחר תפלת ערבית כמוצאי שבת הוא כדי שישתחו ישראל

מב וראה שם ס"א אם צריך לחיש בו דבר. וראה אליה רבה ס"ק ט.
מג ב"ח שם. אליה וצא מק"ד (בשם פסקי ת"ש). וראה לעיל ס"ו ק"ד ס"ו (לענין הזכיר רק מל בימות הגשמים) כשלא סוים הברכה.

סימן רצה

א סדר רב ענינים גאון ח"ב ס"ו לו (שקבעה אבות הראשונים). מור ורמ"א בריש הסימן.
ב מור וראה פירוש²⁸ שמת על מנ. ויקרא טו, כג.
ג תשב"ץ ס"ו רנח. מור ורמ"א ריש הסי'. וראה שם הפירוש.
ד סדר רב ענינים שם. מור ורמ"א שם.
ה תוס' מגילה ד, א ד"ה פסק. מור ורמ"א סק"א. וראה ברכות ד, כו, א.

לג תוס' ברכות כג, א ד"ה מפני. רנב"ב שם לגירסת ה"כ"ש שם וב"ד ד"ה ואם נזכר.
לד מ"א ס"ק ג. אליה רבה ס"ק ד (במשמעותות תניא רס"י בא).
לה מור וש"ע ס"ג.
לו ב"ח ס"ב (מש"ע ס"ו תרפ"ב ס"א). וב"ה לקמן ס"ו תקפ"ב ס"ו. וראה גם לקמן ס"ו תעו ס"ט.
לז ר"י תוס' ברכות ל, ב ד"ה מסתבא. רבינו יונה שם (כ, א) ד"ה ואם. רא"ש שם פ"ד ס"ו ז. מור וש"ע ס"ד.
לח רא"ש שם. וראה ש"ת צ"צ א"ח ס"ו ג אות ו.
לט דא"ש שם. לפירוש הראשון שבמעדני יו"ט שם אות ג.
מ בשם ה"כ"ש ס"ו ק"ד ד"ה ורע. וב"ה לעיל ס"ו ק"ד ס"ו.
מז רא"ש שם. מור וש"ע ס"ה.
מא מ"א מק"ד.